

*Петраускас О.В. (Київ), Милян Т.Р. (Львів),
Нюссе Х.-Й. (Берлін), Хегевіш М. (Берлін)*

Загальні підсумки археологічних досліджень біля с. Комарів в 2014р.

Поселення III-IV ст. н. е. біля села Комарів (Кельменецький р-н, Чернівецька обл.) відкрите в 1950 р. В 1950-60х роках його розкопки проводив М. Ю. Смішко. В 1974 р. на пам'ятці працювала Ю. Л. Щапова. У 2012 р. було відновлено дослідження цієї унікальної археологічної пам'ятки. Проект виконується спільними зусиллями відділу археології ранніх слов'ян та регіональних польових досліджень Інституту археології НАН України та НДЦ «Рятівна археологічна служба» ІА НАН України. За 2012-2013 рр. практичної реалізації проекту вдалося вирішити низку питань та отримати нові відомості щодо пам'ятки. Уточнено площу археологічного комплексу – близько 35 га (на обох схилах зволоженої балки); зроблено геодезичний план північно-західної чверті поселення та розмічено локальну сітку координат. На площі 2,2 га проведено геофізичні дослідження, що дозволило визначити 18 аномалій археологічного походження. На місці кількох з них та поруч з ними досліджено 12 археологічних об'єктів, серед яких два гончарні горни з передгорновим ямами, житло та кілька господарських споруд. Внаслідок цілеспрямованих пошуків був відкритий синхронний поселенню могильник (Комарів-1), де досліджено три трупопокладення. Також, розпочато планомірне тотальне обстеження території прилеглої до виробничої факторії в Комарові. У рамках проекту проводяться аналізи виробів зі скла (WD-РФА) та гончарної кераміки із розкопок 2012 р в Комарові в Німеччині та Польщі.¹

В 2014 р. відповідно до міжнародного договору про спільне дослідження археологічної пам'ятки Комарів між Інститутом археології НАН України (відділ археології ранніх слов'ян та регіональних польових досліджень; ДП НДЦ «Рятівна археологічна Служба», Київ-Львів) та

---

¹ Аналізи проводяться в рамках дослідницького проекту TOPOI (Freie Universität, Berlin).

Вільним університетом Берліну (дослідницька група А-6 проекту ТОРОІ, Берлін) були продовжені роботи по дослідженню виробничої факторії римського часу поблизу с. Комарів.

Для з'ясування загальної планіграфії пам'ятки та визначення перспективних місць археологічних розкопок було проведено геофізичне обстеження північної частини поселення, яка безпосередньо пов'язана з різноманітним виробництвом (склоробство, гончарство, обробка чорних та кольорових металів). Роботи виконувалися дослідницькими групами під керівництвом У. Бурккарта (Eastern Atlas GmbH & Co., Берлін) та К.М.Бондар (КНУ ім. Т.Шевченка, Київ) із застосуванням різних методів. Загальна площа обстеження склала близько 12 га, що практично перекриває більшу частину північної половини пам'ятки. Попередній аналіз отриманих даних дозволив локалізувати на карті 17 аномалій, які ймовірно належали горнам, та 18, які можливо пов'язувати з житлово-господарськими спорудами. Із врахуванням досліджень 2012 р. (керівник: К.М. Бондар, відповідно 5 та 11 аномалій) можливо зробити наступні спостереження. Північна частина поселення по всій площі рівномірно зайнята стаціонарними археологічними об'єктами. Крім того, підтвердився попередній висновок про те, що виробничі об'єкти пов'язані із використанням високих температур (гончарні горни) розташовані вздовж схилу балки і вище від житлових споруд.

На синхронному поселенні могильнику (Комарів-1) проведені геофізичні дослідження на площі 50х50м (керівник: К.М. Бондар) дозволили визначити біля 10 аномалій, походження яких можливо зв'язувати із трупопокладеннями здійсненими на глибині не менше 1,5м. Відмітимо, що аномалії утворюють певні ряди витягнуті по лінії північ південь.

За результатами геофізичних та візуальних обстежень у 2014 р. на поселенні було обрано ділянку для проведення археологічних розкопок. Було виділено певні зони концентрації знахідок уламків скла на поверхні та їх близькість до геофізичних аномалій. Таким чином обрано ділянку у

північно-східній частині поселення де було зібрано понад 40 уламків скла та зафіксовано п'ять геофізичних аномалії, які були попередньо визначені як три житла та два гончарні горни. На цій ділянці розкопано близько 400 м² і тут виявлено сім археологічних об'єктів пізньоримського часу (№№13-19). Серед них: житло, сміттева яма, виробнича та господарська споруди, гончарний горн з передгорновою ямою, гончарна майстерня (?).² Таким чином за результатами археологічних розкопок, одна аномалія (житло) не підтвердилася, друга аномалія (горн) виявилася сміттевою ямою з великим вмістом обпаленої глини. Поза локаціями геофізичних об'єктів виявлено житло та гончарна майстерня (?).

Для вивчення культурно-історичного середовища, де в пізньоримський час існував ремісничий центр біля Комарова, в 2014р. проведено розвідкові роботи прилеглої території.³ В результаті цих робіт відкрито 10 пам'яток черняхівської культури. Знахідки з поверхні, жодної з пам'яток не засвідчили виразних ознак виробництва скла. Характер підйомного матеріалу відповідає звичайним знахідкам з поверхні черняхівських поселень. З'ясовано, що найближче поселення знаходиться за 2км вгору за течією струмка від поселення в Комарові. Ще кілька поселень черняхівської культури розташовані південніше від Комарова. Звертає увагу велике за розмірами (понад 40га) поселення, яке розташоване в найближчій (південній) балочній системі від Комарова (пункт Бузовиця-1-2014).

Отримані під час археологічних досліджень 2014 р. матеріали були передані для аналізу фахівцями різних галузей. Для визначення остеологічного матеріалу (Журавльов О.П., Горобець Л.В.) та палеоботанічного (Горбаненко С.А.), античного імпорту (Мизгін К.В., Діденко С.В.).⁴

---

² Див. статтю в цьому збірнику: Петраускас О.В., Авраменко М.О., Коваль О.А., Чорний А.М., Шишкін Р.Г. Археологічні розкопки поселення Комарів в 2014р.

³ Див. статтю в цьому збірнику: Авраменко М.О., Діденко С.В., Рейда Р.М. Археологічні розвідки в Кельменецькому районі Чернівецької області в 2014р.

⁴ Див. статтю в цьому збірнику: Діденко С.В., Мизгін К.В. Знахідки античного імпорту на археологічному комплексі Комарів у 2014 р. (римські монети, амфори, столовий посуд)